

- Peter Pöthe — Cestou sem som myslel na to, ako sa zase niečoho bojím. Sú dve hodiny do skončenia prezidentských volieb v Českej republike a mne je úplne zle z toho, ako môžu dopadnúť... A je mi ľúto, že sa zase iba bojím...
- Fedor Gál — To je fajn, že sa niečoho bojíš. Myslím, že je fajn, ak máme z niečoho strach. Človek, ktorý nevie, čo je strach, je chorý.
- PP — Nesmie preháňať.
- FG — Existuje nejaká demarkačná línia, keď to začína byť diagnózou. Vieš čo, som vďačný aj za to, že človek ako Andrej Babiš kandidoval v roku 2023 za prezidenta Českej republiky. Mali sme predtým v Česku dvoch veľmi podobných a tento iba ad absurdum vyšpičkoval ich stratégiu rozdeľovať,

rozsievať strach, polarizovať, zneužívať marketing a tváriť sa, že taká je politika. On to len dotiahol za kritickú hranicu. Som mu vďačný. Lebo ako človek spozná, čo je dobré, ak nie je konfrontovaný so zlom? Ako spozná, čo je odvaha, keď nie je konfrontovaný so zbabelosťou a strachom? Ako spozná, čo je tma, keď nevie, čo je svetlo? A vieš si predstaviť čirejšiu podobu temného prezidenta Českej republiky ako bývalého spolupracovníka komunistickej tajnej polície, neférového zbohatlíka, klamára...?

- PP — Asi neviem... Ale môže sa to stať. Pretoč si v hlave pár hodín dopredu a vcít sa do toho, že zvolili Babiša. Viem, že si už túto otázku dostal asi stokrát v živote, ale by ti v tejto situácii nenapadlo, že demokracia umožňuje, aby ju všelijakí hajzli zničili?

- FG — Ale samozrejme, že som si tú otázku položil n-krát, samozrejme, že každý systém nesie v sebe zárodok vlastného konca, samozrejme, že liberálna demokracia je slabá práve tým, že je liberálna... ale stačí si predstaviť alternatívu, teda neliberálnu demokraciu, diktatúru a totalitu. Teraz môžeme slobodne povedať, že Andrej Babiš je hajzel. Ale keby si toto povedal o Putinovi v Moskve, kdekoľvek v ruskej krčme, na námestí, v práci, pôjdeš sedieť do basy. Čiže ďakujem Pánu Bohu, že mi bolo

umožnené aspoň druhú polovicu života žiť v liberálnej demokracii a môcť jednoducho povedať, čo si naozaj myslím bez rizika, že ma to bude stáť život, slobodu, možnosť profesionálneho uplatnenia a tak podobne.

- PP — Je úžasné, že to hovoríš, lebo to asi naozaj môže povedať len človek, ktorý na vlastnej koži zažil dve najhoršie totality. Ako som už spomínal, ja som bol skôr rozmazané, stále ochraňované dieťa a možno preto sa vopred bojím viac ako iní, odolnejší... A myslím si, že veľa dnešných detí je takisto príliš chránených rodičmi a rozmaznávaných. Ako príklad uvádzam napríklad blikajúce topánky. Už nestačí, aby dieťa malo pekné a pohodlné topánky, ale tie topánky ho musia aj baviť... A niektoré takéto deti sa pri prvej vážnejšej životnej situácii alebo prekážke rozsypú, začnú sa rezať, páchať samovraždu, pretože môžu všetko skúsiť, ale zároveň sú hrozne neschopné. Aj zlá skúsenosť a frustrácia, pokiaľ nepresahuje určitú kritickú mieru, je dôležitá. Nadmerná starostlivosť produkuje stresované deti. Je to paradoxné, pretože celá tá starostlivosť smeruje k tomu, aby boli deti úplne bez stresu a šťastné. To je jeden z paradoxov dnešnej doby.

- FG — Áno, od teba viem, že keď dochádza k rodinnej kríze, keď dochádza k rozvodu alebo k tvr-

dým konfliktom medzi rodičmi, najrozumnejšie je deťom objasňovať situáciu, rozprávať sa s nimi o tom, rozprávať, rozprávať. Predtým som si myslel, že je dobre zatĺkať, zatĺkať, zatĺkať. Že treba deti akoby odsunúť z konfliktného poľa a uchrániť ich. Vďaka tebe viem, že je to blbosť. Ale dnes ráno, keď som išiel za tebou, telefonoval som s jednou svojou príbuznou; moja sesternička robí sociálnu pracovníčku v najšťastnejšej krajine sveta, na Novom Zélande sa stará o alkoholikov, narkomanov, psychicky narušených a nešťastných ľudí. V najšťastnejšej krajine tohto sveta... Ako som sem kráčaľ, v duchu som si povedal: Fedor, Pán Boh nás ochraňuj pred rajom na zemi. To je hororová predstava. To je prosto Orwell ako vyšitý.³

- PP — Súhlasím. Myslím si – a nechcem maľovať čerta na stenu, že ľudí, ktorí nezvestujú ľahké cesty, je čoraz menej. Podľa psychoanalytických teórií žijeme v orálne narcistickej spoločnosti. Je to vývojová metafora. V takzvanej orálnej fáze musí dojča okamžite konzumovať, keď má k dispozícii mamin prsník. Nemôže si povedať, že si ho nechá na neskôr, musí sa nasýtiť hneď. To je podľa mňa obraz súčasnej spoločnosti – okamžite si musíš niečo užiť, čo najviac, vôbec nevidíš dôvod sa uskromňovať... Hovorí sa,

³ Myslím na Orwellovu dystópiu 1984.

že kapitalizmus do 50. či 60. rokov 20. storočia bol investičný, ľudia šetrili a peniaze odkladali a investovali dlhodobo. Dnes tu je konzumný kapitalizmus, kde máš peniaze na to, aby si ich hneď spotreboval, premenil na zážitok, užil si to. Užiť si je dnes úplne kľúčové slovo. Niekde som čítal, že psychoanalytici zhruba do 60. rokov 20. storočia liečili ľudí, ktorí mali pocity viny za to, že neboli takí, akí by chceli byť. Čiže liečili vinu, čo je typický neurotický príznak. Posledných päťdesiat rokov sú v terapiách často ľudia, ktorí žiadnu vinu necítia, nemajú žiadne hranice, ale majú úzkosť z toho, že vôbec nevedia, kým sú ani kým by sa mali stať. Ich životy sú často emočne vyprázdnené. Oni si akoby môžu dovoliť všetko, bez vonkajších a vnútorných zábran, čo v nich vyvoláva pocit prázdnoty a úzkosť.

- FG — Som rád, že si to povedal. Počúvaj, ty si expert na jednotlivého človeka; človek, ktorý pomáha jednotlivcovi, jeho telu a duši tým, že mu poskytuje terapeutickú individuálnu pomoc. Ja by som mal byť pôvodným vzdelaním expert na kolektívne telo, kolektívnu myseľ, kolektívnu dušu, zdieľané kolektívne správanie sa. Je absolútny paradox, že najbohatšie, najrozvinutejšie štáty, spoločenstvá, spoločnosti sveta majú najvyššiu rozvodovosť, najvyššiu samovražednosť, najmenej detí a spôsobujú najväčšiu tlačenicu pred dverami psychológov a psychiat-

rov. Je možné, že sme dospeli do takej fázy rozvoja našich blahobytných rozvinutých spoločností, že dôjde buď k zlomu, k zmene ducha doby, alebo k regresu. Odídeme zo scény a prídu iní a budú musieť absolvovať rovnaký príbeh ako my... Čo je to vlastne vývoj? Skutočne je to bludný kruh? Alebo špirála, ktorá kamsi smeruje? Toto považujem možnože už aj roky za kľúčovú otázku, ktorú si kladiem. Ešte raz musíme absolvovať všetky tie sračky, holokaust, genocídy, zabíjanie v rovnakej intenzite, podobe? Alebo vývoj po špirále smeruje kamsi hore? Nedá mi, aby som na tomto mieste necitoval zo súkromného emailu od Vlasty Urbanovej, ktorá vedie jednu naozaj skvelú bezbariérovú dielňu a chodí po školách premietat dokumentárne filmy o závažných témach: „Ráda bych Ti vyprávěla o seminářích s Igorem Blaževičem, a ředitelem pro Blízky východ společnosti Člověk v tísni. O jejich zdánlivě marné práci v Afghánistánu, Bělorusku, Barmě a na Ukrajině, v Sýrii, Pákistánu atd... Je jasné, že některé věci, události se opakují... odpověď na otázku, zda jde pohyb po spirále nebo v bludném kruhu, nejspíš neexistuje. Uvědomuju si, že mě vlastně ani najednou nezajímá: záleží na úhlu pohledu, na tom, co zrovna akcentuju... a hlavně je ta odpověď jedno. Stále víc jsou důležité skutky, snaha dělat, co můžeme. Když jsem se Igora na semináři ptala, kde bere sílu, pracovat takové dlouhé roky v oblastech, kde se nedaří, vyprávěl starou budhistickou pohádku:

Hoří les a všechna zvířata utíkají, aby si zachránila život. Jen jeden malinký ptáček nabírá z nedalekého pramínku vodu do zobáčku a neúnavně jí zalévá požár. Zvířátka mu říkají: Ptáčku, ptáčku, uleť, tohle nemá žádný smysl, zahyneš. A ptáček na to: Když mi nemůžete nebo nechcete pomoci, nechte mě dělat, co musím. A dál nosí v zobáčku slzy vody a zalévá požár. Vidí to bohové, chvíli ho pozorují a pak říkají: Ptáčku, ptáčku, utíkej, tohle nedává žádný smysl, požár nejde uhasit. A ptáček na to: Když mi nemůžete nebo nechcete pomoci, nechte mě dělat, co musím. Boží ho dál pozorují a nakonec se dohodnou, že sešlou déšť, a ten pomůže požár uhasit. Otázka zní: Kdo uhasil požár? Boží nebo ptáček?"

A tvoja odpoveď, Peter, na smer, kam kráča spoločnosť?

- PP — Odpoveď, samozrejme, nepoznám. Nevieť, či si spomínaš, ale raz sme natáčali video pre časopis .týždeň na tému tridsať rokov po Novembri 1989. Tam som povedal, že niektoré udalosti sa opakujú, pretože veci, čo zažiješ, alebo ktoré dokonca zažijú tvoje predchádzajúce generácie, máš niekde v nevedomej fantázii, a preto ich potrebuješ opakovať. Vytváraš situácie, kde ich znovu zažívaš a platí to najmä o traumách. Čiže z pohľadu transgeneračného prenosu je tam nevedomá potreba opakovať traumu... A ja tomu

rozumiem aj z pohľadu vývinu spoločnosti..., začal som tým dnešný rozhovor – že sa bojím. Myslím si, že sa aj zbytočne bojím, iracionálne, ale neviem to racionálne ovplyvniť. A myslím, že na rozdiel od teba neviem o tom racionálne takto premýšľať, vždy akoby automaticky sa môj mozog rozhodne pre horšiu možnosť – a ja musím byť pripravený.

- FG — V našich výkladových schémach, v našom prístupe je medzi tebou a mnou jeden zásadný rozdiel. Ty žiješ v pocite, ktorý si práve definoval, a ja žijem presne v opačnom pocite. Publikoval som už pred českými prezidentskými voľbami v roku 2022 tri texty, kde som anticipoval prehru Andreja Babiša a zdôvodnil som, prečo prehrá. Moja vôľa smerujúca k naplneniu nejakého aktuálneho cieľa, vízie, túžby... je pre mňa alfou a omegou životnej energie. Stalo sa mi v živote niekoľkokrát, že som sa mýlil, babišovský model politika vyhral a mne nezostalo nič iné, len prijať realitu. Ale to, čo bolo predtým, považujem za dôležité, nabíjajúce energiou a motivujúce k akcii, inak by som... Prečo by som tie tri články proti Babišovi napísal, keby som nosil v sebe pocit, že veď predsa aj tak dostaneme na frak?

- PP — Chceš počuť moju interpretáciu toho, prečo to môžeme mať každý inak?

— FG — Prečo?

- PP — No to je, samozrejme, iba hypotéza, ale myslím si, že je to tak asi preto, že ty si zlo naozaj zažil, narodil si sa do zla, a tak si nemôžeš dovoliť pohrávať sa s myšlienkou, že by dobro prehrávalo. Kým ja sa pohybujem v teoretickej rovine. Mne sa stali zlé veci v detstve, ale vždy to dopadlo vďaka mojej mame a otcovi dobre. Druhá vec je, že to moje zlo bolo popreté, fantazijne delegované na nejakého diabla, ktorý nevyhrá, pokiaľ budeš dobrý, budeš sa modliť a žiť čistý život. A budeš mať čisté myšlienky a v núdzi poprosíš Boha a on ťa isto zachráni... O tom je celá ideológia. Presne, ako si hovoril: Ľudia, ktorí sa reálne stretnú s vojnou, s hladom... môžu byť paradoxne optimistickejší, pretože nikto iný okrem nich samých ich nezachráni. Pretože neveriť v dobrý koniec reálne znižuje tvoje šance na prežitie. Obrana ľudí s tvojím osudom je zrelšia ako obrana rozmazaných Európanov, ktorí teraz majú nejaký strach z vojny, ale nikdy to neberú vážne, a keď sa bude lámať chlieb, budú prví utekať. Alebo utekajú už aj pre diskomfort súvisiaci so zdražovaním plynu. Tento luxus ľudia napríklad na Ukrajine teraz vôbec nemajú. Pre teba je zlo niečím reálnym, čo musíš poraziť, pretože nemáš inú možnosť.

- FG — Mám kamaráta psychiatra, Jirka Berku, poznáš ho, on je dosť veľký cynik, a hovorí, že úplne základná motivácia je prežiť, prežiť, prežiť... Ale chcel som ešte nadviazať na to, čo si hovoril, kým sme sa pustili do tejto témy. Nevieť, či je medzi-generačný prenos fantáziou, neviem, či je mojou fantáziou, že som sa už narodil – teraz sa vyjadřím hnusne, poškodený životmi svojich rodičov a prarodičov – ktorí boli vystavení desivému životnému zážitku omnoho silnejšie než ja. Narodil som sa v koncentráku, ale oni boli svedkami toho, ako im zabíjajú najbližších. Čiže... je toto fantázia? Možno som sa narodil s deformovaným kognitívnym nástrojom, mozgom, výbavou Fedora Gála, kde už je toto zakotvené, a to zakotvené sa ma nepýta, či ho chcem alebo nechcem. Mám ho tam.
- PP — Je možné, že naše fantázie sú dedičné. Obsahom náboženstiev sú fantázie, ktoré zdedíš tým, že sa narodíš do nejakej kultúry, mýty – fantázie našich predkov – sa dedia. Fantázie Židov, ktorí väčšinu svojej histórie žili v ohrození a museli byť pripravení na útek, s tým nepochybne súvisia. A vďaka tomu vznikla aj psychoanalýza, podobne ako Talmud, zostane ti iba to, čo máš v hlave... Ich bohatstvom bolo, čo si vymysleli a na čo prišli sami. Fantázia Židov je, samozrejme, iná ako fantázia národov, ktoré vládli a cítili sa v bezpečí a robili iba dobyvačné